

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

4-son (5-jild)
2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Maxmudov Mansurjon Abdug'opporovich

TARIXIY ASARLAR VA ULARNI O'RGANISH: MILLIY ZIYOLILAR TOMONIDAN

OLIB BORILGAN TADQIQOTLAR 12-17

Qurbonov Xurshid Raupovich

O'ZBEKISTONDAN JANUBIY URALGA SAFARBAR QILINGAN

"MEHNAT ARMIYACHILARI" VA ULARNING TA'MINOTI 18-22

Salayev Fazliddin Shamsiddin o'g'li

O'ZBEKISTONDA DEMOGRAFIYANING RIVOJLANISH TARIXI VA SHAKLLANISHI 23-28

Abbasov Behzod Baxtiyorovich

FARG'ONA OBLASTIDA TASHKIL QILINGAN XO'JALIKLARDA IJTIMOIIY
MUAMMOLAR VA KO'CHIRILGAN AHOLINING YANGI SHAROITGA MOSLASHISHI

(1946-1965)..... 29-35

Mirzaliyev Ulug'bek, Klichev Ulug'bek

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY ARXIVLAR FAOLIYATINI TASHKIL ETISH

BORASIDAGI ISHLAR VA ISLOHOTLAR 36-39

Tursunova Gavhar Begmuradovna

ROSSIYA IMPERIYASINING SIRDARYO VILOYATIDA OLIB BORGAN

MA'MURIY-SIYOSIY BOSHQARUV TIZIMI

(XIX ASRNING IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARI) 40-50

Vaxobov Doston Abdumannob o'g'li

IKKINCHI JAHON URUSHI YILLARIDA MAKTAB, TIBBIYOT VA SOG'LIQNI SAQLASH

XODIMLARINING G'ALABAGA QO'SHGAN HISSASI 51-54

Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi

O'ZBEKISTONDA MAKTAB TA'LIMINI ISLOH QILINISHI VA UNDAGI O'ZGARISHLAR

(1991-2024 yy)..... 55-59

Maxmudov Umrbek Baxtiyorovich

QUYI SIRDARYOBO'YI HUDUDLARIDA OLIB BORILGAN ARXEOLOGIK

TADQIQOTLAR VA ULARNING NATIJALARI 60-64

Yo'ldosheva Gulbahor Nuriddinovna

MUSTAQILLIK YILLARIDA O'RTA UMUMTA'LIM MAKTEBLARINING

AHVOLI VA MODDIY – TEXNIKA BAZASINING MUSTAHKAMLANISHI

(QASHQADARYO VA SURXONDARYO VILOYATLARI MISOLIDA)..... 65-69

Mardiyeva Guzal Karimovna

XOTIN-QIZLARNING 1950-1980-YILLARDA SAMARQAND VILOYATI

ILM-FAN SOHASINI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNINI 70-75

Narziyev Rustambek Xaydarovich

HARAKATLAR STRATEGIYASIDA NOGIRONLIGI BOR YOSHLAR UCHUN

YARATILGAN IMKONIYATLAR 76-80

<i>Abdullayev Ilhomjon Ikromjonovich</i> XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA NAMANGAN SHAHRINING IJTIMOIY-IQTISODIY HAYOTI	81-87
<i>Sodiqova Maxbubaxon Raxmonaliyevna</i> O'ZBEKISTONNING MILLIY HUNARMANDCHILIGI RIVOJIDA IPAKCHILIKNING O'RNI	88-92
<i>G'ulomjon Jumanazarovich Axmedov</i> O'ZBEKISTON TARIXIDA KONCHILIK ISHI VA METALLURGIYA RIVOJLANISHI	93-99

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Abdullayev Zafarbek Safibullayevich</i> BARQARORLIK REYTINGI ORQALI FISKAL INTIZOM VA BIZNES MUHITINI RAG'BATLANTIRISHNING O'ZBEKISTON TAJRIBASI	100-116
<i>Юлдашева Надира Викторовна</i> «ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ЗАКУПКИ ПОД КОНТРОЛЕМ: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УЗБЕКСКОЙ МОДЕЛИ МОНИТОРИНГА».....	117-123
<i>Maxsudov Sherzod Solijonovich</i> ERKIN IQTISODIY ZONALARDA INVESTITSIYA JOZIBADORLIGINI OSHIRISH	124-128
<i>Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li</i> TURISTIK VA REKREATSION KLASTERNING MUVAFFAQIYATLI FAOLIYAT YURITISH TAMOYILLARINI TIZIMLASHTIRISH	129-135
<i>Xadimova Aziza Abdufattoyevna</i> SAMARQAND VILOYATINING DEMOGRAFIK O'ZGARISHLARI VA IQTISODIY RIVOJLANISHI.....	136-145
<i>Tashpulatov Giyos Toxirovich</i> XORIJIY BAHOLOVCHI TASHKILOTLAR REYTINGI VA RENKINGINI BAHOLASHDA KOMPLEKS YONDASHUVNING QO'LLANILISHI TAHLILI (ROSSIYADAGI BAHOLOVCHI TASHKILOTLAR MISOLIDA)	146-159
<i>Ulug'muradova Nodira Berdimuradovna</i> O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA INSON KAPITALINING TA'SIRI	160-164
<i>Tursunxodjayeva Shirin Zafar qizi</i> “QUTIDA RO'YXATGA OLISH” (SHELF-REGISTRATION) AMALIYOTINI JORIY ETISH	165-169

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Komilov Ro'zi Rabiyeovich</i> OILA BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MODDIY VA MA'NAVIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	170-172
<i>Хакимов Эркин</i> ЗНАНИЕ ЛОГИКИ КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ МЫШЛЕНИЯ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ	173-180
<i>Usmonova Laylo Raxmatullayevna</i> SHARQ FALSAFASIDA INSON MUAMMOSI.....	181-185
<i>Karimov Yo'ldosh Ergashevich</i> TARIXNI SOXTALASHTIRISHNING TARIXIY TAFAKKURGA TA'SIRI MASALALARI	186-191

<i>Azzamxodjaeva Shaxnoza Saiddmatmabovna</i> О ЦЕЛИ И СОДЕРЖАНИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ЖИЗНИ, ДУХОВНОМ СОВЕРШЕНСТВЕ (ПО ПРОИЗВЕДЕНИЯМ АЛИШЕРА НАВАИ).....	192-195
<i>Rustamov Ramz Rizoqulovich</i> ZAMONAVIY IQTISODIY TARG'IBOT VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	197-204
<i>Evatov Salimjon</i> MARKAZIY OSIYODA TASAVVUFY TAFAKKUR RIVOJI: IX-XII ASRLAR MEROSI	205-209
<i>Turobov Yorqinjon Yoqub o'g'li</i> ISLOM TA'LIMOTIDA SIYOSAT VA HOKIMIYAT FALSAFASI	210-213
<i>Toshpulatov Odil Nodirovich</i> IJTIMOIY MUNOSABATLARDAMORALIZMVAIMMORALIZMNI OLDINI OLISHDAMAVJUD ME'YORLARNING AHAMIYATI	214-217
<i>Kunisheva Nadira Julanovna</i> "IJTIMOIY BAG'RIKENGLIK" TUSHUNCHASINI TADQIQ ETISHNING ILMIY-NAZARIY MASALALARI	218-223
<i>Eshpulatov Inoyat</i> FAXRIDDIN ROZIY YASHAGAN DAVR: IJTIMOIY-SIYOSIY VAZIYAT VAMA'NAVIY MUHIT	224-231
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Nuniyazova Shaxlo Ulugbekovna</i> O'ZBEK ONOMASTIKASIDAGIDRONIMLARNING LINGVOMADANIY SHAKLLANISHI	232-236
<i>Алиева Эльвина Аметовна</i> ЛЕКСИЧЕСКИЙ И ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧЕСКИЙ ПОВТОРЫ С РАСПРОСТРАНЕНИЕМ В ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ОЧЕРКАХ М. ЦВЕТАЕВОЙ	237-243
<i>Usmanova Sevara</i> INGLIZ VA O'ZBEK TARIXIY ROMANLARIDA TARIXIY HAQIQAT VABADIY TO'QIMA.....	244-251
<i>Ochilov Ulug'bek Sayfulloyevich</i> MAGIK REALIZMNING MADANIYAT VA ADABIYOTGA TA'SIRI	252-260
<i>Daminova Rahima Malikovna</i> ATOYI SHE'RIYATINING BADIY LATOFATI.....	261-266
<i>Yusupov Asror</i> PUBLITSISTIK MATNLARDA UCHROVCHI LINGVOKULTUROLOGIK BIRLIKLAR TARJIMASIGA LEKSIKOGRAFIK YONDASHUV	267-271
<i>Ruziyeva Nasiba Kenjayevna</i> VLADIMIR GEORGEVICH GAKNING TARJIMA MASALALARIGA DOIR TADQIQOTLARI	272-276
<i>Batirkhanova Madina Oybekovna</i> COMPONENT ANALYSIS OF SOMATIC PHRASEOLOGISMS IN ENGLISH FICTION.....	277-281
<i>Sirojiddinova Shakhribonu</i> THE FORMATION OF MYTHOLOGY AND THE INFLUENCING FACTORS.....	282-285

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Xodjiev Yunus Muxitdinovich

DAVLAT XIZMATLARI VA FUQAROLIK-HUQUQIY XIZMATLAR
TUSHUNCHASI HAMDA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 286-292

Wang Cong

RESEARCH ON LEGAL ISSUES OF PERSONAL INFORMATION PROTECTION 293-300

Лу Адук

К ВОПРОСУ О ПОНЯТИИ И КЛАССИФИКАЦИИ ВИДОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ 301-310

Abdurashidova Zarina Turg'un qizi

FUQAROSIZLIKKA QARSHI MUROSASIZLIK: HUQUQIY CHORALARNING
NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI 311-315

Axmatov Olimjon Odilovich

“KRIPTO-AKTIVLAR VA VALYUTA QIMMATLIKLARINI QONUNGA XILOF
RAVISHDA Olish, O'TKAZISH VA AYIRBOSHLASH: IQTISODIY, HUQUQIY
XAVF-XATARLAR VA ULARNING OLDINI Olishda SUN'IY INTELLEKTNING
O'RNI” 316-322

Xatamov To'liqin Tojiddinovich

KUCHLI TA'SIR QILUVCHI VA GIYOHVANDLIK VOSITALARINI YANGI
TURLARINI NOQONUNIY MUOMALASI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNING
NAZARIY-HUQUQIY TAHLILI 323-329

Kuchimova Shaxlo

VORISLIK HUQUQIDA MEROS MAJBURIYATI 330-337

O'rinova Dilshoda Adhamovna

OILAVIY ZO'RAVONLIK JINOYATINING KRIMINOLOGIK TAVSIFI
HAMDA USHBU TURDAGI JINOYATLARDAGI AYOLLAR JABRLANISHINI
OLDINI Olish BO'YICHA FARG'ONA TAJRIBASI 338-347

Geng Zhimin

RESEARCH ON THE INDEPENDENCE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT..... 348-351

Xidirov Mexroj Qilich o'g'li

ELEKTRON TO'LOV VOSITALARI ORQALI SODIR ETILADIGAN FIRIBGARLIK
JINOYATLARINING SABABLARI, ULARNING SODIR ETILISHIGA IMKON
BERUVCHI OMILLAR 352-357

Тулаганов Элмурод

ВОПРОСЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ
ТРАНСФОРМАЦИИ 358-367

Bozorboyev Farruh, Boboxonov Akromxon

DASTLABKI TERGOV BOSQICHIDA PROTSESSUAL HARAKATLARNI
SODDALASHTIRISH: XOLIS INSTITUTI 368-374

Abbosov Mirsulton Mirsharof o'g'li

JINOYAT QONUNCHILIGIDA SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI VA UNING
IJTIMOIY XAVFLILIGI 375-382

<i>Mamatov Islom Qosim o'g'li</i> DAVLAT XARIDLARI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNI FOSH ETISH USULLARI, AMALIYOTDAGI MUAMMOLAR VA TAKLIFLAR	383-392
<i>Kamilov Oybek</i> O'ZBEKISTONNING MIGRATSIYA SOHASIDA MINTAQAVIY TASHKILOTLAR VA XORIJIY DAVLATLAR BILAN HAMKORLIGINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	393-402
<i>Абборова Камола Саидмухторовна</i> ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО КОММЕРЧЕСКОГО АРБИТРАЖА НА ИНВЕСТИЦИОННЫЙ КЛИМАТ УЗБЕКИСТАНА: ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ	403-410
<i>Ne'matova Muborak Odiljonovna</i> RAQAMLI FUQAROLIKNING MOHIYATI VA UNI SHAKLLANTIRISHGA OID DOLZARB MUAMMOLAR (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	411-418
<i>Jabbarova Yulduz Ibrohim qizi</i> "HUQUQNI QO'LLASH AMALIYOTIGA SUN'IY INTELLEKTNI INTEGRATSIYA QILISHNING AXLOQIY VA HUQUQIY MASALALARI"	419-427
<i>Agzamova Qizlarxon Baxtiyorovna</i> INSOFLI EGALLOVCHINING HUQUQIY MAQOMIGA OID AYRIM MASALALAR	428-432
<i>Shomirzayev Saxodulla, Sherkulov Azamat</i> VALYUTA QIMMATLIKLARINI BOJXONA CHEGARASIDAN OLIB O'TISH BILAN BOG'LIQ HUQUQBUZARLIKLARNI ANIQLASH VA JAVOBGARLIK ASOSLARI	433-441
<i>Jumanazarov Faxriddin Erkinovich</i> KONTRAFKAT MAHSULOTLAR KONTRABANDASI NATIJASIDA INTELLEKTUAL MULK HUQUQI BUZILISHINING NAZARIY-HUQUQIY JIHATLARI	442-448
<i>Ergashev Sharifjon Shuhrat o'g'li</i> YASHIRIN IQTISODIYOTNING JAMIYAT IJTIMOY-IQTISODIY FAOLIYATIGA TA'SIRI VA UNGA QARSHI KURASHISHDA BOJXONA AUDITINING O'RNI	449-457
<i>Mansurov Arslon Askarovich</i> "IJTIMOIY DAVLAT" TAMOYILINING YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDAGI HUQUQIY MAQOMI VA XALQARO TAJRIBA BILAN TAQQOSLAMA TAHLILI	458-463

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich</i> "JISMONIY MADANIYAT NAZARIYASI VA METODIKASI" FANIDAN NAZARIY MASHG'ULOTLARNI O'TKAZISH METODIKASI	464-470
<i>Yusubjanova Musharraf Tursunali qizi</i> EHTIMOLLAR NAZARIYASI VA MATEMATIK STATISTIKANI UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA O'QITISH: XORIJIY TAJRIBA VA ILMIY YONDASHUVLAR	471-475
<i>Fayzullayeva Gulchexra, Kurbonova Gulmira</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KOLLABORATIV O'QUV MUHITINI LOYIHALASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH: INNOVATSION YONDASHUVLAR VA ISTIQBOLLAR	476-481

<i>Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich</i> ILMIY-TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINING MAZMUNI VA TARKIBIY TUZILISHI.....	482-485
<i>Mirsanova Moxira Xusniddin qizi</i> FANTASTIK IFODA SHAKLLARI VA UNING BADIYYATI	486-491
<i>Tursinova Zoxida Sharabidinovna</i> TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA MAKTAB O'QITUVCHILARNING PEDAGOGIK MAHORATINI BAHOLASH MEKANIZMLARINING TAKOMILLASHUVIDA TA'LIM MENEJMENTINING O'RNI	492-496
<i>Раббимова Нодира Таштемировна</i> ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ ИНФЕКЦИОННЫХ БОЛЕЗНЕЙ В ВУЗЕ	497-501

Received: 16 March 2025

Accepted: 5 April 2025

Published: 15 April 2025

Article / Original Paper

METHODS OF DETECTING CRIMES RELATED TO PUBLIC PROCUREMENT, PRACTICAL ISSUES, AND SUGGESTIONS

Mamatov Islom Kosim ogli

Master's student of the Law Enforcement Academy

"Investigative Activities"

Abstract. This article provides an in-depth analysis of the types of crimes committed in the public procurement process, methods for detecting and exposing them, as well as existing challenges in practice. The article develops proposals for preventing crimes related to public procurement and conducting effective investigations. It also examines issues related to improving the activities of law enforcement agencies in combating crimes in the field of public procurement. Additionally, the article suggests ways to enhance the effectiveness of crime detection in this area through the use of international experience and modern information technologies.

Keywords: public procurement, corruption, tender, electronic public procurement, financial control, crime detection, prevention, artificial intelligence, blockchain-based procurement, digital audit, international cooperation.

DAVLAT XARIDLARI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNI FOSH ETISH USULLARI, AMALIYOTDAGI MUAMMOLAR VA TAKLIFLAR

Mamatov Islom Qosim o'g'li

Huquqni muhofaza qilish akademiyasi magistraturasi

"Tergov faoliyati" mutaxassisligi tinglovchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada davlat xaridlari jarayonlarida sodir etiladigan jinoyatlarning turlari, ularni aniqlash va fosh etish usullari, hamda amaliyotda mavjud bo'lgan muammolar chuqur tahlil qilingan. Maqolada davlat xaridlari bilan bog'liq jinoyatlarni oldini olish va samarali tergov qilish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan, huquqni muhofaza qiluvchi organlarning davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlarga qarshi kurashish faoliyatini takomillashtirish masalalari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, xalqaro tajriba va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlarni fosh etish samaradorligini oshirish yo'llari taklif etilgan.

Kalit so'zlar: Davlat xaridlari, korrupsiya, tender, elektron davlat xaridlari, moliyaviy nazorat, jinoyatlarni fosh etish, profilaktika, sun'iy intellekt, blokcheynga asoslangan xaridlar, raqamli audit, xalqaro hamkorlik.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I4Y2025N59>

Kirish. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda davlat xaridlari tizimini takomillashtirish bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilib, ushbu islohotlarning samarasi sifatida O'zbekiston Respublikasining "Davlat xaridlari to'g'risida"gi O'RQ-684-son Qonuni, 22.04.2021-yildagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 02.07.2021-yildagi "Davlat xaridlari shaffofligini ta'minlash va samaradorligini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-5171-son Qarori, 10.07.2024-yildagi "Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish va unda kichik tadbirkorlik subyektlari ishtirokini rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-249-son Qarori, 03.12.2024-yildagi "Davlat xaridlarida ishlab

chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash hamda ularga keng imkoniyatlar yaratish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-417-son Qarori, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 26.01.2021-yildagi "Davlat xaridlarini amalga oshirishda xarid qilish tartib-taomillarini tashkil etish jarayonlarini axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda yanada takomillashtirish choralari to'g'risida"gi 37-son, 23.11.2022-yildagi "Qurilish sohasidagi davlat xaridlari tizimi takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ayrim hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi 665-son, 20.12.2024-yildagi "2025—2027-yillarda davlat xaridlari tizimini takomillashtirish va rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi 865-son, 18.02.2025 yildagi "Davlat xaridlarida Yagona yetkazib beruvchilar reyestriga kiritish bo'yicha davlat xizmatlarini ko'rsatishning ma'muriy reglamentini tasdiqlash to'g'risida"gi 102-son, 24.02.2025-yildagi "Davlat xaridlarini korporativ bank kartalari orqali amalga oshirish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 108-son Qarorlari hamda sohaga oid boshqa qonunchilik hujjatlari qabul qilindi, elektron davlat xaridlari platformasi ishga tushirildi, davlat xaridlarining shaffofligini ta'minlash bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Biroq, amalga oshirilgan islohotlarga qaramasdan, davlat xaridlari sohasida jinoyatlar va qonunbuzarliklar soni hamon yuqori darajada saqlanib qolmoqda. Davlat mablag'larining noto'g'ri sarflanishi va o'zlashtirilishi nafaqat byudjet mablag'lariga zarar yetkazadi, balki davlat organlariga bo'lgan ishonchni zaiflashtirishga ham olib keladi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 27.05.2019-yildagi "O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5729-son hamda 27.11.2023-yildagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish hamda davlat organlari va tashkilotlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati tizimi samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-200-son Farmonlari davlat xaridlari jarayonlarida ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash, korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha samarali mexanizmlarni joriy etishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilgan bo'lishiga qaramasdan, davlat xaridlari sohasidagi huquqbuzarliklar va jinoyatlar soni kamayishiga erishilmayapti.

Metodologiya. Ushbu maqolani tayyorlashda IMRAD usulidan foydalanildi. Bunda, tegishli sohadagi xorijiy va mahalliy olimlarning fikri o'rganildi, muhokama qilindi va taqqoslandi. Shuningdek, tahlilda muallifning subyektiv fikrlari ham katta o'rin egallaydi.

Natija va muhokama. Bugungi kunda "**Davlat xaridlari sohasida korrupsiya**" atamasi ilmiy lug'atlarda hali keng tarqalishiga ulgurmagan bo'lsada, ammo allaqachon amaliyotda qo'llanilmoqda [1, B. 125-129, B. 6-10]. Davlat xaridlari sohasida korrupsiyaviy omillar ko'payib borgan sababli, hatto adabiyotlarda davlat xaridlarini amalga oshirish chog'ida buyurtmachiga shartnoma summasining bir qismini "ulush" sifatida berish qabilidagi terminlar ham paydo bo'ldi [2, B. 248].

Ushbu maqolaning maqsadi davlat xaridlari sohasida sodir etiladigan jinoyatlarning xususiyatlari, ularni fosh etish usullari, amaliyotdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llarini o'rganishdan iborat.

Binobarin, davlat xaridlari xavfsizligini ta'minlash mamlakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishidir [3, B. 607, B. 468, B. 209, B. 244, B. 170].

Shu nuqtai nazardan, davlat xaridlari bilan bog'liq jinoyatlarni tezkorlik bilan aniqlash va ularni issiq izidan fosh etishda tezkor qidiruv faoliyatini amalga oshiruvchi hamda nazorat

qiluvchi organlar mansabdor shaxslari va xodimlarining ishtirokini alohida ta'kidlab o'tmaslikning iloji yo'q.

Jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Davlat xaridlari to'g'risida"gi Qonunining 75-moddasida, ushbu Qonunning va davlat xaridlari sohasidagi boshqa qonunchilik hujjatlarining to'g'ri qo'llanilishi ustidan davlat nazorati O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi, O'zbekiston Respublikasi Korruptsiyaga qarshi kurashish agentligi, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Raqobatni rivojlantirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish qo'mitasi [4, B. 50], kabi davlat organlari tomonidan amalga oshirilishi qat'iy belgilab qo'yilgan.

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasining "Korruptsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonunining 7-moddasiga asosan korruptsiyaga qarshi kurashish bo'yicha faoliyatni bevosita O'zbekiston Respublikasi Korruptsiyaga qarshi kurashish agentligi, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi, O'zbekiston Respublikasi Davlat xavfsizlik xizmati, O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti hamda Korruptsiyaga qarshi kurashish bo'yicha faoliyatni qonunchilikka muvofiq boshqa davlat organlari ham amalga oshirishlari ko'rsatib o'tilgan [5, B. 2-3].

Bizga ma'lumki, **davlat xaridlarining subyektlari** – davlat buyurtmachilari, xarid qilish tartib-taomillari ishtirokchisi, davlat xaridlarining ijrochisi, davlat xaridlari elektron tizimining operatori, xarid komissiyasi raisi va a'zolari, ixtisoslashgan tashkilot va ekspertlar hisoblanishini, ushbu turdagi jinoyatlarning aksariyat qismi mansabdor shaxslar tomonidan oldindan puxta o'ylangan reja va o'zaro manfaatdorlik asosida sodir etilishini inobatga oladigan bo'lsak, ularni o'z vaqtida aniqlash va fosh etishda bir qator qiyinchiliklarni yuzaga keltirib chiqarmoqda.

Shu sababdan ham davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlarni o'z vaqtida aniqlash va fosh etishda tezkor-qidiruv faoliyati bilan shug'ullanuvchi organlarga ham alohida mas'uliyat yuklaydi.

Holbuki, O'zbekiston Respublikasining "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonunining 10-moddasiga muvofiq O'zbekiston Respublikasining hududida tezkor-qidiruv faoliyatini O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligining, O'zbekiston Respublikasi Davlat xavfsizlik xizmatining, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti davlat xavfsizlik xizmatining, O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi harbiy razvedkasining, O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasining, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamentining, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Majburiy ijro byurosining organlari amalga oshirishi qayd etilgan [6, B. 3].

Zero, amaliyotdagi o'rganish va tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, davlat xaridlari to'g'risidagi loyihalar va shartnomalarni tuzishda davlat buyurtmachisi, ya'ni xarid komissiyasi raisi yoki muayyan bir a'zosining aynan o'zi davlat xaridlari bilan bog'liq jinoyatlarni sodir eta olmaydi.

Sababi, ushbu turdagi jinoyatlar odatda mansabdor shaxslar tomonidan oldindan jinoiy til birlashtirilgan holda, jinoiy uyushma yoxud uyushgan guruhlarining birlashishi oqibatida sodir etiladi.

Davlat xaridlari sohasidagi shartnoma va hisob-fakturalarni rasmiylashtirishda jinoyatlar oldindan o'zaro til biriktirish orqali sodir etilganligini inobatga oladigan bo'lsak, amaliyotda jinoyat haqidagi ariza va xabarlar bilan murojaat qilish salmog'i sezilarli darajada kam kuzatiladi.

Shu sababli, tezkor-qidiruv faoliyati bilan shug'ullanuvchi organlar mansabdor shaxslari va xodimlari tomonidan davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlar yuzasidan tezkor ma'lumotlarni qo'lga kiritish va ushbu ma'lumotlarni kelgusida dalil sifatida foydalanilishini ta'minlash uchun samarali va asosli tezkor-qidiruv tadbirlarini o'tkazishlari zarurligiga ehtiyoj sezilmoqda.

Shu o'rinda, davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlarning o'ziga xos xususiyatlariga to'xtalib o'tadigan bo'lsak, bu jinoyatlar odatda quyidagi ko'rinishlarda namoyon bo'ladi:

Tender jarayonlarida davlat xaridlari bo'yicha tanlov shartlari ma'lum bir ishtirokchi uchun **"moslashtirilgan"** bo'lishi yoki tanlov shartlari bajarilmaganiga qaramasdan, oldindan kelishilgan ishtirokchiga shartnoma berilishi, ya'ni **manipulyatsiya** — noqonuniy operatsiya, faol savdo fikrini uyg'otish yoki oldi-sotdida qimmatli qog'oz bahosini tushirish yoki oshirish uchun oldi-sotdi qilingan qimmatli qog'oz [7, B. 1] ko'rinishida ham sodir etilishi mumkin.

Misol uchun, Buxoro shahar tug'ruq kompleksi 19.05.2023 yilda davlat xaridlari bo'yicha maxsus axborot portaliga (etender.uz) 261559-sonli lot orqali tibbiyot jihozlarini xarid qilish bo'yicha boshlang'ich qiymati 1 119 000 000 so'm etib e'longa bergan.

O'rganish natijalari bo'yicha 5 nafar ishtirokchi offerentlar tomonidan buyurtmachi tomonidan qo'yilgan talablarga to'g'ri kelmaydigan ma'lumotlar taqdim etilgan bo'lishiga qaramasdan, xarid komissiyasi raisi va a'zolari tomonidan tanlov ishtirokchilari asossiz baholanganligi aniqlanib, xarid komissiyasi raisi va a'zolariga tegishli tartibda ma'muriy javobgarlik to'g'risida ish qo'zg'atilib, javobgarlik masalasi hal etilgan.

Bundan tashqari, davlat xaridlarini amalga oshiruvchi shaxslar va tender ishtirokchilari o'rtasida qarindosh-urug'chilik, do'stlik yoki boshqa yaqin aloqalar mavjud bo'lishi, ya'ni **manfaatlar to'qnashuvi** — shaxsning shaxsiy (bevosita yoki bilvosita) manfaatdorligi uning o'z lavozim yoki xizmat majburiyatlarini lozim darajada bajarishiga ta'sir ko'rsatayotgan yoxud ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan hamda shaxsiy manfaatdorlik bilan fuqarolarning, tashkilotlarning, jamiyatning yoki davlatning huquqlari, qonuniy manfaatlari o'rtasida qarama-qarshilik yuzaga kelayotgan (mavjud manfaatlar to'qnashuvi) yoki yuzaga kelishi mumkin bo'lgan (ehtimoliy manfaatlar to'qnashuvi) vaziyat [8, B. 1] ni ham yuzaga keltirishi mumkin.

Yoki, bir shaxs yoki shaxslar guruhi bir nechta soxta kompaniyalarni tashkil etib, ular o'rtasida raqobat borligini namoyon qilganday ko'rsatib, aslida esa bu kompaniyalar bir shaxsga tegishli ekanligidan dalolat beradi.

Yoki bo'lmasa, davlat buyurtmachisi tomonidan xarid qilinayotgan mahsulot va xizmatlar narxining sun'iy ravishda oshirilishi, sifatsiz mahsulotlar yoki xizmatlar uchun asossiz ravishda yuqori narxlar belgilanishi holatlari kuzatiladi, bu esa talabgorlarning raqobatda ishtirok etish huquqlarini ochiqdan-ochiq cheklaydi.

Yoxud, davlat xaridlari bilan bog'liq jinoyatlar davlat buyurtmachisi tomonidan elektron davlat xaridlari platformasiga joylashtirilgan hujjatlar soxtalashtirilishi, jumladan, moliyaviy hisobotlar, texnik ko'rsatkichlar, sertifikatlar va litsenziyalar, tajriba va malaka to'g'risidagi ma'lumotlar va boshqa muhim hujjatlar qalbakilashtirish (soxtalashtirish) shaklida ham namoyon bo'ladi.

Misol uchun, tegishli davlat tashkilotlaridan elektron shaklda olish imkoniyati mavjud bo'lgan ma'lumotlar, xususan tanlov ishtirokchisining soliq qarzdorligi yo'qligi to'g'risidagi ma'lumotnoma, ishtirokchi tashkilotdagi ishchilar soni, ishtirokchi tashkilotdagi mashina mexanizmlar soni, korxona, muassasa va tashkilotlarning bankrotlik jarayonida emasligi, quruvchi (pudratchi) tashkilotlarning reyting ma'lumotlari Majburiy ijro byuroosi, tijorat banklari, soliq organlari, moliya, statistika va sohaga taalluqli boshqa tashkilot va idoralar bilan o'zaro integratsiya qilinmaganligi sababli, tanlov ishtirokchilari tomonidan haqiqatga to'g'ri kelmaydigan soxta ma'lumotlar va yozuvlar hali-hanuzgacha kiritilib kelinayotganligi ma'lum. Bu esa o'z navbatida, davlat manfaatlariga jiddiy ziyon va zarar yetkazilishiga sabab bo'lmoqda.

Bu kabi korrupsion qonunbuzilishi holatlarini aniqlash va fosh etishda hamda ushbu turdagi jinoyatlar kelgusida takroran sodir etilishining oldini olish maqsadida davlat buyurtmachisi tomonidan tanlov ishtirokchilarining soliq qarzi, ishchilar soni, mavjud mashina mexanizmlari, bankrotlik haqidagi ma'lumotnomalari hamda quruvchi tashkilotlarning reyting ko'rsatkichlari o'zaro integratsiya qilingan tashkilotlarga onlayn so'rovnoma yuborish orqali olinsa, o'ylaymizki ushbu turdagi jinoyatlarni aniqlash va fosh etish yo'lida kutilgan natijalarga olib keladi.

Bizga ma'lumki, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining Maxsus qismida, davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlar asosan quyidagi moddalar bilan kvalifikatsiya qilinib kelinadi. Jumladan: 167-modda (O'zlashtirish yoki rastrata yo'li bilan talon-toroj qilish), 168-modda (Firibgarlik), 205-modda (Hokimiyat yoki mansab vakolatini suiiste'mol qilish), 206-modda (Hokimiyat yoki mansab vakolati doirasidan chetga chiqish), 207-modda (Mansabga sovuqqonlik bilan qarash), 209-modda (Mansab soxtakorligi), 210-modda (Pora olish), 211-modda (Pora berish), 212-modda (Pora olish-berishda vositachilik qilish).

Davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlarni aniqlash va fosh etish bir qator o'ziga xos usullarni talab etadi.

Xususan, davlat xaridlari bilan bog'liq jinoyatlarni aniqlash va fosh etishning eng samarali usullaridan biri – bu tender hujjatlarini chuqur tahlil qilishdir. Bu jarayonda quyidagi nuqtalarga e'tibor qaratish lozim bo'ladi:

Birinchidan, tender shartlarining ma'lum bir ishtirokchi uchun moslashtirilgan tarzda ishlab chiqilganligi, tender shartlarining asossiz o'zgartirilishi, tender ishtirokchilarining bir-biriga o'zaro bog'liqligi, ya'ni yuqorida keltirilganidek qarindosh-urug'chilik aloqalarining mavjudligi, narxlar bilan manipulyatsiya qilishdagi belgilar, xususan narxlarning sun'iy va asossiz ravishda oshirilishi, tanlov ishtirokchilari tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlar va hujjatlardagi qarama-qarshiliklar va noaniqliklar.

Ikkinchidan, davlat xaridlari bilan bog'liq jinoyatlarni fosh etishda moliyaviy operatsiyalarni tahlil qilish ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, unga ko'ra, davlat buyurtmachilari tomonidan muayyan ish va xizmat turlarini bajargan tanlov ishtirokchilariga berilgan to'lovlar bilan unga sarf qilingan xarajatlarning bir-biriga mos kelishini o'rganish, narxlarning bozor qiymatiga mos kelishini tekshirish, ishtirokchilar o'rtasidagi moliyaviy aloqalarni aniqlash, naqd pul oqimlarini tezkor-qidiruv tadbir turlari orqali aniqlash va bank hisob raqamlarini tekshirish.

Uchinchidan, tender ishtirokchilarning yuridik manzillari hamda joylashuvini tekshirish, ta'sischi va rahbarlar to'g'risidagi ma'lumotlarni o'rganish, affillanganlik darajasini aniqlash, ishtirokchilar o'rtasidagi aloqalarni aniqlash, korxonaning asosiy vazifasi

va faoliyat turlarini tekshirish, soliq organlaridan soliq qarzdorligi mavjud yoki mavjud emasligi haqidagi ma'lumotlarni hamda bank, moliya, statistika va soliq hisobotlarini tahlil qilish.

To'rtinchidan, davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlarni aniqlashda so'rov, ma'lumotlar to'plash, qiyosiy tekshiruv uchun namunalar yig'ish, predmetlarni va hujjatlarni tekshirish, shaxsning aynanligini aniqlash, tezkor kuzatuv, telefonlar va boshqa telekommunikatsiya qurilmalari orqali olib boriladigan so'zlashuvlarni eshitib turish, ular orqali uzatiladigan axborotni olish, tezkor eksperiment o'tkazish, abonentlar yoki abonent qurilmalari o'rtasidagi bog'lanishlar to'g'risida axborot olish, tezkor kiritish hamda tezkor-qidiruv faoliyatini amalga oshiruvchi organlarga ko'maklashuvchi shaxslar muhim o'rin tutadi [9, B. 5].

Bugungi kunda, davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlarning yangi turdagi tendensiyalari, ya'ni kibernakon orqali sodir etilayotgan jinoyatlar soni kundan kunga tobora ortib bormoqda.

Ta'kid o'rnida shuni qayd etish lozimki, kibernakon orqali sodir etilayotgan jinoyatlarga to'xtalishimizdan oldin, kiber va kibernakon o'zi nima? U orqali qanday turdagi jinoyatlar sodir etiladi? degan savollarga aniqlik kiritib olsak, o'ylaymizki maqsadga muvofiq bo'ladi.

Kiber huquq – axborotlashtirish, axborot resurslari va axborot tizimlaridan foydalanish sohasidagi munosabatlarni tartibga solishga hamda himoya qilishga qaratilgan huquq sohasidir [11, B. 3].

Kibernakon (ijtimoiy tarmoqlar)dagi munosabatlarga, jumladan:

- Telegram-botlardagi joylashtirish tartibini belgilash (masalan, ma'lumotlar bilan almashish, xizmatlarni amalga oshirish, ovqat yetkazib berish botlari);
- Tashkilotlarning rasmiy sahifalarini joylashtirish (masalan, tashkilot haqidagi ma'lumotlar, joylashgan joyi, xizmat ko'rsatish vaqti);
- Axborot xavfsizligini ta'minlash kiradi [11, B. 4].

Demak, kiber hujum orqali tender natijalaridan manfaatdor bo'lgan mansabdor shaxslar yoki ular tomonidan yollangan noma'lum shaxslar kompyuter texnologiyalaridan foydalanib, elektron davlat xaridlari platformalariga noqonuniy kirib, tanlov ishtirokchilari tomonidan elektron davlat xaridlari platformalariga joylashtirilgan ma'lumotlar va hujjatlardagi yozuvlarni qalbakilashtirib, xakerlik hujumlari orqali tender natijalarini o'zgartirishlari mumkin.

Darhaqiqat, O'zbekiston Respublikasining 21.11.2024 yildagi ***“O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga raqamli dalillar bilan ishlash tizimini takomillashtirishga qaratilgan o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida”***gi O'RQ-1003-son Qonuni bilan O'zbekiston Respublikasi Jinoyat protsessual kodeksining bir qator moddalariga raqamli dalil va elektron ma'lumotlar tushunchasi kiritilib, unga ko'ra, Jinoyat protsessual kodeksining 204¹-moddasida elektron ma'lumotlar elektron qurilmalardan va axborot tizimlaridan, shuningdek axborot texnologiyalaridan foydalangan holda yaratiladigan, ishlov beriladigan hamda saqlanadigan ma'lumotlar hisoblanishi, guvoh, jabrlanuvchi, gumon qilinuvchi, ayblanuvchi, sudlanuvchi va boshqa shaxslar elektron ma'lumotlarni ushbu ma'lumotlarning ko'chirma nusxasini elektron jismdan elektron ma'lumotlar mavjud bo'lgan boshqa elektron jismga olish orqali taqdim etishga haqli ekanligi, tergovga qadar tekshiruvni amalga oshirayotgan organning mansabdor shaxsi, surishtiruvchi, tergovchi, prokuror yoki sud taqdim etilgan elektron ma'lumotlarni mutaxassis ishtirokida qabul qilib olishi hamda elektron ma'lumotlar mavjud bo'lgan birlamchi elektron jismlarni ko'zdan kechirishlari, ish uchun

ahamiyatga ega bo'lmagan elektron ma'lumotlar mavjud bo'lgan elektron jismlar egalariga darhol qaytarib berilishi, ushbu Kodeksining 204²-moddasida ish uchun ahamiyatga ega bo'lgan holatlar to'g'risidagi ma'lumotlar mavjud bo'lgan elektron ma'lumotlar, shu jumladan elektron tarzdagi fayllar, audio-, videoyozuvlar, Internet jahon axborot tarmog'ida saqlanayotgan ma'lumotlar, shuningdek boshqa elektron ma'lumotlar **raqamli dalil** sifatida baholanishi ko'rsatib o'tildi.

Qonunchilikdagi ushbu o'zgartirish va qo'shimchalardan kelib chiqib, davlat xaridlari bilan bog'liq jinoyatlarni aniqlash va fosh etishda dastlab, shubhali tender ishtirokchilari yoki davlat xizmatchilari faoliyatini aniqlash uchun IP-manzillar va server faoliyatini o'rganish, korrupsiya yoki kelishilgan tender shartlari haqidagi elektron xabarlarni sud ekspertizasi orqali tekshirish, tender hujjatlaridagi soxtalashtirish holatlarini aniqlash uchun raqamli imzolar va hujjatlar haqqoniyligini tasdiqlash, bank hisobvarag'idan mablag' o'tkazmalarini tahlil qilish va noqonuniy aloqalarni aniqlash, davlat xaridlari ishtirokchilari o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun ma'lumotlar bazasidan foydalanish hamda korrupsiya xavfini baholash va tender jarayonini tahlil qilish uchun **katta ma'lumotlar tahlili (Big Data)** - davlat xaridlari bo'yicha katta hajmdagi ma'lumotlarni avtomatik ravishda tahlil qilish, **anomaliyalarni aniqlash algoritmlari** - statistik ko'rsatkichlardan farq qiladigan holatlarni aniqlash hamda **ma'lumotlarni intellektual tahlil qilish (Data Mining)**—ma'lumotlar bazasidagi yashirin bog'liqliklarni aniqlash asosida ishlaydigan tizimlardan foydalanish lozim bo'ladi.

Shu bilan birga, quyidagi tergov harakatlarini o'tkazish orqali ham davlat xaridlari bilan bog'liq jinoyatlarni aynan kimlar sodir etganligini fosh etish mumkin bo'ladi. Jumladan:

Hujjatlarning texnik kriminalistik ekspertizasi ham davlat xaridlari bilan bog'liq jinoyatlar yuzasidan tayinlanadigan ekspertiza turlaridan biri hisoblanadi. Tergov va sud amaliyotida hujjatlarni kriminalistik texnika usulida tekshirish masalasi ko'p tarqalgan bo'lib, hujjatlar ijtimoiy sohalarning barcha doiralarida alohida o'rin tutishi, xilma-xil va keng tarqalgan materiallardan tayyorlanganligi bilan bog'liq. Kriminalistik texnika tekshiruvining obyektlariga turli hujjatlardagi tadqiqot qilinuvchi rekvizitlar (matn, imzo, pul-to'lov hujjatlari, qimmatbaho ashyoviy boyliklarni olish-sotish kabi harakatlarni ifodalovchi hujjatlar, shaxsiy hujjatlar, ma'lumotnomalar, pul to'lov hujjatlari, naqd pul kirimi va to'lovi bo'yicha turli operatsiyalarni aks ettiruvchi chek daftarchasi, kirim-chiqim orderlari, kassa daftarchasi, to'lov hujjatlari, turli kvitansiyalar, depozit kartochkalari) kabilar kiradi.

Davlat xaridlari bilan bog'liq jinoyatlar asosan hujjatlarni qalbakilashtirgan holda sodir etiladi. Hujjatni qisman qalbakilashtirish odatda ishlatilayotgan hujjatlarning haqiqiy mazmunini o'zgartirish yo'li bilan ham amalga oshiriladi. Hujjatlarning dastlabki mazmuniga o'zgartirish kiritish yo'li bilan ularning mazmuniga ta'sir ko'rsatish, imzolarini texnik va boshqa usulda qalbakilashtirish, turli hujjatlardan qismlaridan montaj yordamida yangi hujjatlar tayyorlash harakatlari byudjet mablag'larini talon-toraj qilish bo'yicha eng keng tarqalgan usul sanaladi.

Montajni aniqlash maqsadida hujjatning texnik-kriminalistik ekspertizasi – nusxa ko'chirish texnikasi keng tarqalishi va ularning hujjatlar tayyorlashda ishlatilishi turli hujjat qismlaridan montaj qilish imkonini beradi. Bu ekspertiza turi o'zlashtirish yoki rastrata yo'li bilan talon-toraj qilish jinoyati yuzasidan hujjatning asli va elektrofotografiya nusxalari (kserokopiyalari)ni tekshirib solishtirish bilan shug'ullanadi.

Masalan, hujjatdagi ba'zi rekvizitlar bo'lmish imzo, muhr izi, matn asl hujjatdan skaner orqali olinganidan so'ng qalbaki hujjatda printer yordamida tiklanadi. Tekshirilayotgan va asl hujjatlar, shuningdek, tekshirilayotgan hujjatlardan bir nechtasida rekvizitlarning xususiy belgilari mos kelishi-kelmasligi o'rganiladi [12, B. 26-27].

Sud-tovarshunoslik ekspertizasi – bu ekspertiza turi asosan o'zlashtirish yoki rastrata yo'li bilan begona mulkni talon-toroj qilish jinoyatlari yuzasidan qo'zg'atilgan yoki qo'zg'atilishi mumkin bo'lgan ishlar doirasida o'tkaziladi.

Bunday ekspertiza, odatda, tovarlarning o'g'irlanishi, qalbakilashtirilishi, o'zlashtirilishi, musodara qilinishi, shuningdek, sifatsiz, nostandart yoki komplektlanmagan mahsulot ishlab chiqarilishi bilan bog'liq holatlarda tayinlanadi.

Tovarshunoslik ekspertizasi amaliyotida tovarning asl holati va haqiqiy qiymatini aniqlashga imkon beruvchi ilmiy asoslangan, xolis usullar ishlab chiqilgan. Sud-tovarshunoslik ekspertizasining bosh maqsadi esa — tovarshunoslikka oid maxsus bilimlar asosida mahsulotga doir ma'lumotlarni tahlil qilish va o'rganishdan iborat.

Tovarshunos ekspertlar faqatgina tovarning o'zi yoki uning iste'mol qiymatini emas, balki tovarning shikastlanishi yoki foydalanilishi natijasida iste'mol qiymatiga ta'sir ko'rsatadigan omillarni ham o'rganadilar.

Ishlab chiqarish jarayonida ayrim hollarda xodimlar tomonidan tovar sifatiga yoki miqdoriga ta'sir etuvchi talablarga rioya qilinmaydi. Bunday holatlarda, odatda, tovar tarkibiga qo'shilishi lozim bo'lgan materiallar tejab qolinadi yoki ortiqcha materiallar o'zlashtiriladi, ya'ni rastrata qilinadi.

Natijada, ushbu o'zlashtirish yoki rastrata tovarning miqdori hamda sifatini jiddiy darajada pasaytiradi va bu holat mahsulotning bozordagi raqobatbardoshligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu kabi holatlar yuzaga kelgan yoki kelmaganini aniqlash maqsadida sud-tovarshunoslik ekspertizasi o'tkaziladi.

Bu ekspertiza jarayonida tovar ta'riflarining me'yoriy hujjatlarga muvofiqligi tekshiriladi, tovar sifati pasayishiga olib kelgan shart-sharoitlar – masalan, noto'g'ri o'rash, markirovkalash, saqlash yoki tashish kabi omillar natijasida yuzaga kelgan talon-toroj alomatlari aniqlanadi. Bunday dalillar sud-tovarshunoslik ekspertizasining asosiy tadqiqot obyekti hisoblanadi.

Sud-qurilish-texnika ekspertizasi – bu ekspertiza turi qurilish sohasi bilan bog'liq holatlarni aniqlash uchun o'tkaziladi. Qurilish iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, bu yo'nalishda davlat organlari, tashkilotlar va mas'ul shaxslar tomonidan turli iqtisodiy islohotlar amalga oshirilmoqda.

Ammo olib borilayotgan islohotlar ijobiy natijalar bilan bir qatorda, ayrim hollarda iqtisodiy suiste'mollarga ham sharoit yaratmoqda. Jumladan, qurilish hajmini asossiz ravishda oshirib ko'rsatish, loyiha-smeta hujjatlarida ko'rsatilgan me'yorlardan chetga chiqish, xarajatlarni sun'iy ravishda oshirish, qurilish materiallarining narxini ko'tarish yoki ularni o'g'irlash, tenderlarda g'olib chiqqan tashkilotlarning ajratilgan mablag'ning bir qismini o'zlashtirishi yoki rastrata qilishi kabi holatlar sud-qurilish ekspertizasini tayinlashga asos bo'ladi.

Bugungi kunda qurilish xarajatlarini baholash uchun yagona metodologiya yo'qligi mutaxassis-quruvchilarning obyektiv va aniq baho berishini murakkablashtirmoqda. Shuning

uchun ham qurilish sohasida sodir etilgan iqtisodiy jinoyatlar murakkab ishlar toifasiga kiradi va ularni tergov qilish ko'p vaqt talab etadi.

Qurilish ekspertizasi esa qurilish yoki ta'mirlash jarayonida yuzaga kelgan holatlarni umumiy bilimlar asosida emas, balki maxsus mutaxassislik bilimlari yordamida aniqlash zarurati tug'ilganda o'tkaziladigan ekspertiza turidir.

Bugungi kunda qurilish sohasida sodir etilayotgan iqtisodiy talon-toraj holatlari, xususan, elektron davlat xaridlari platformasi orqali amalga oshirilayotgan o'zlashtirish yoki rastrata yo'li bilan begona mulkni talon-toraj qilish jinoyatlari yuzasidan ham **sud-qurilish-texnika ekspertizasi** tayinlanishi mumkin.

Ushbu ekspertiza qurilishga oid maxsus bilimlar va amaliy tajriba asosida loyihalash, qurilish-montaj hamda ta'mirlash ishlariga sarflangan umumiy xarajatlar va ish jarayonlarini qayta tahlil qilish bilan shug'ullanadi. Bunda qurilish materiallarining sarfi, bino va inshootlardan foydalanish holati, narxlarning shakllanishi, quruvchilarning oylik ish haqlari o'z vaqtida to'langan-tolmaganligini aniqlash, hamda qurilish normalari va qoidalariga rioya etilmagan holatlar bo'yicha daliliy ma'lumotlarni aniqlash asosiy vazifalardan hisoblanadi.

Shuningdek, jinoyat sodir etilishiga sabab bo'lgan omillar va yuzaga kelgan shart-sharoitlarni aniqlash ham sud-qurilish-texnika ekspertizasining doirasiga kiradi.

Xulosa. Yuqorida bayon etilganlardan kelib chiqib, quyidagi xulosa va takliflarga kelindi:

1. Davlat xaridlari bilan bog'liq jinoyatlarni fosh etishda "Tezkor qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonunda belgilangan 16 ta tezkor-qidiruv tadbir turlaridan foydalanishni qonunan yo'lga qo'yish.

2. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat protsessual kodeksining 328-moddasiga tezkor-qidiruv faoliyatini amalga oshiruvchi organlar tomonidan qonunda belgilangan talablarga rioya etilgan holda o'tkazilgan tezkor-qidiruv tadbirlarining natijasida jinoyatga oid ma'lumotlar aniqlanganda jinoyat ishini qo'zg'atishga sabab bo'lishi mumkinligi haqidagi qo'shimchani kiritish taklif etiladi.

3. Xorijiy davlatlarning davlat xaridlari sohasidagi qonunchiligi o'rganilganda, tender garovi ko'pchilik davlatlarda majburiy ekanligi ma'lum bo'ldi. Binobarin, 156 ta davlatda tender garovi talab qilinishi, shundan 70 foiz davlatlarda tender garovi xarid shartnomasi qiymatiga nisbatan maksimal foiz bilan cheklangan bo'lib, qonuniy me'yorlar turlicha: Xususan, Ukraina – 0.5 foiz, Grenada, Panama, Serbiya, Timor-Leste – 10 foiz. Ayrim davlatlarda (Bahrayn, Efiopiya, Tayvan (Xitoy)) garov uchun nafaqat foiz miqdori, balki maksimal summasi ham belgilangan. Ba'zi davlatlarda tender garovi uchun haddan tashqari erkinlik bor: 13 ta davlatda (Kolumbiya, Gonduras, Nepal, Turkiya) – minimal garov talab qilinadi, ammo maksimal chegara belgilanmagan. 32 ta davlatda tender garovi summasi davlat tashkiloti ixtiyoriga qoldirilgan – hech qanday minimal yoki maksimal miqdor belgilanmagan. Ularning quyidagi farqli tomonlari bor bo'lib, Kanadada – garov miqdori kafolat turiga bog'liq. AQShda – tender kafolati taklif narxining 20 foiz bo'lishi shart, ammo 3 million AQSh dollaridan oshmasligi kerak.

Albatta, tender garovini moslashtirish kerak bo'ladi. Haddan tashqari yuqori garov talablari kichik va o'rta biznes uchun muammolar keltirib, ularning tenderlarda ishtirok etishini cheklab qo'yadi.

Faqat naqd pulda garov talab qilish ayniqsa, kam aylanma mablag'ga ega korxonalar uchun qiyinchilik tug'diradi.

Garov miqdori haqidagi ma'lumotlar tender hujjatlarida aniq ko'rsatilishi kerak (UNCITRAL talablariga ko'ra).

Garovni haddan tashqari katta yoki juda kichik miqdorda belgilamaslik hamda garov turlarini diversifikatsiya qilish: ya'ni, faqat naqd pul emas, balki bank kafolati yoki boshqa moliyaviy mexanizmlardan foydalanish imkonini berish lozim [13, B. 180].

Xuddi shu kabi, xorijiy mamlakatlarning qonunchiligida belgilangan talab va me'yorlarni O'zbekiston Respublikasining "Davlat xaridlari to'g'risida"gi Qonuni va sohaga oid boshqa qonun hujjatlariga qo'shimcha va o'zgartirish sifatida tender garovining minimal va maksimal qiymati kiritilsa, davlat xaridlari sohasidagi huquqbuzarlik va jinoyatlarning oldi olinishiga erishiladi.

Taklif etilgan chora-tadbirlarning amalga oshirilishi davlat xaridlari sohasidagi jinoyatlarni fosh etish samaradorligini oshirishga, korrupsiyani kamaytirishga va davlat mablag'larining samarali sarflanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat protsessual kodeksi // <https://www.lex.uz/acts/111460>;
2. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi // <https://www.lex.uz/acts/111453>;
3. O'zbekiston Respublikasining 22.04.2021 yildagi "Davlat xaridlari to'g'risida"gi O'RQ-684-son Qonuni.
4. O'zbekiston Respublikasining 03.01.2017 yildagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi O'RQ-419-son Qonuni.
5. O'zbekiston Respublikasining 05.06.2024 yildagi "Manfaatlar to'qnashuvi to'g'risida"gi O'RQ-931-son Qonuni.
6. Risola / tuzuvchilar Shukurov R.R, Voxidov M.M. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi qoshidagi Yuristlar malakasini oshirish markazi, 2022. – 3 b.
7. Otaxo'jaev S.A, Xoliqov O.Ch. Iqtisodiyot sohasidagi jinoyatlar bo'yicha sud ekspertizalarini tayinlash va o'tkazish. Xizmatga foydalanish uchun. T:2005 yil.
8. Sinchurin O.V. Ponyatie korrupcionnyx prestuplenii v sfere zakupok i klassifikatsii / Gosudarstvennaya slujba i kadry. – 2019. -№1. –S. 125-129.; Bastykin A.I. Pravoe problemy barbe s korrupsie / Rossiyskiy sledovatel.-2017. -№24. –S.6-10.
9. Jubrin R.V. Kriminologicheskaya xarakteristka «Otkatov» v sovremennoy Rosii / Yurlitinform. –M. 2016. –S. 248.
10. Aleksandrov A.S, Aleksandrova I.A. Sovremennaya ugolovnaya politika obespecheniya ekonomicheskoy bezopasnosti putem protivodeystviya prestupnosti v sfere ekonomiki: monografiya. M., Yurlitinform, 2017. 607 s.; Artemev N.V. Protivodeystvie kriminalizatsii malogo biznesa v sisteme obespecheniya ekonomicheskoy bezopasnosti Rossii: dis. ... d-ra ekon. nauk. M., 2016 468 s.; Belinskaya M.P. Pravovye osnovy protivodeystviya zloupotrebleniyam v sisteme kazennyy podryadov v Rossiyskoy imperii: istoriko-pravovoe issledovanie: dis. ... kand. yurid. nauk. Nijniy Novgorod, 2016. 209 s.; Gribkov M.A. Gosudarstvennoe upravlenie protsessami protivodeystviya korrupsii: dis. ... kand. ekon. nauk. M.; 2012. 244 s.; Xramkin A.A. Upravlenie protsessom protivodeystviya korrupsii v sisteme gosudarstvennykh i munitsipalnykh zakupok: dis. ...kand. ekon. nauk. M., 2009. 170 s.
11. [Benchmarking – Public – Procurement – 2017 – Assessing – Public – Procurement – Regulatory – Systems – in – 180 – Economies.pdf](#).
12. <https://izoh.uz/uz/word/manipulyatsiya>.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).